วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย | ปีที่ 46 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2561) หน้า 554-569

เปิดประเด็น
Issues Raising

อุทัย ศาสตรา

การสร้างสรรค์ดนตรีไทย: แนวคิดและแนวทางการเรียนการสอน

Thai Musical Creativity: Trend and Guidelines for Instruction

บทคัดย่อ

การสร้างสรรค์ดนตรีไทย เป็นความสามารถของบุคคลที่อยู่บนฐานของความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย โดยพิจารณาได้ 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านบุคคล มิติด้านกระบวนการ และมิติด้านผลผลิต โดยเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ดนตรีไทย ประกอบด้วย การแปรทำนองเพลงไทย และการประพันธ์เพลงไทย ซึ่งมีรายละเอียดและความซับซ้อนแตกต่างกัน สำหรับแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีไทย มีหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ 1) การฝึกบรรเลงทำนองหลักของเพลงไทย 2) การสร้างความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ดนตรีไทย 3) การนำเสนอตัวอย่างการสร้างสรรค์ทำนองเพลงไทยที่หลากหลาย 4) การจัดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ดนตรีไทยด้วยตัวเอง และ 5) การจัดประสบการณ์การฟังเพลงไทยที่หลากหลาย ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับการประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการสร้างสรรค์ดนตรีไทยแก่ผู้เรียน โดยเฉพาะในบริบทสถาบันการศึกษา

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์ดนตรีไทย / การเรียนการสอนดนตรีไทย

Abstract

Thai musical creativity, one of the important aims of Thai music instruction, is the ability of the person based on creative thinking. Thai musical creativity is considered from three dimensions: 1) personal dimension, 2) process dimension, and 3) productivity dimension. Thai musical creativity includes the improvisation of the Thai musical melody and Thai musical composition, differing in detail and complexity. The guidelines for promoting the ability of Thai musical creativity consist of five principles: 1) practicing the melody of the Thai traditional song; 2) building basic knowledge about Thai musical creativity; 3) presenting an example of various Thai musical melodies; 4) providing regular opportunities for students to create Thai musical melodies on their own; and 5) experiencing listening to a variety of Thai musical songs. This guideline is one of the approaches to apply for promoting the ability of Thai musical creativity, especially in the context of formal education.

KEYWORDS: THAI MUSICAL CREATIVITY / THAI MUSICAL INSTRUCTION

การสร้างสรรค์ดนตรี เป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนดนตรี ไม่ว่าจะเป็นดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก ดังปรัชญาดนตรีศึกษาที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาประสบการณ์เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ทางเสียง จังหวะ ทำนอง ตลอดจนบทเพลงต่าง ๆ ของผู้เรียนทุกคน (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2555; Reimer, 1989) โดยดำเนินควบคู่ไปกับความรู้ ความเข้าใจสาระดนตรี และการพัฒนาทักษะดนตรี (Campbell & Scott-Kassner, 2002) ซึ่งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านอื่น ๆ ด้วย อาทิ ความสามารถในการอ่าน เขียนโน้ตดนตรี ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบดนตรี ความเข้าใจโครงสร้างของบทเพลง เจตคติที่ดีต่อการเรียนดนตรี ดังที่นักดนตรีศึกษามีทัศนะว่า การสร้างสรรค์ดนตรี เป็นแนวทางที่สำคัญของการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจดนตรีอย่างแท้จริง (DeLorenzo, 1989; Feinberg, 1974; Sherman, 1971) อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยความสนุกสนาน ความท้าทายในการเรียนรู้ ตลอดจนความภาคภูมิใจในผลงานการสร้างสรรค์ของผู้เรียนแต่ละคน อันเป็นการเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนดนตรีของผู้เรียน (Madsen, 1977; Menard, 2009)

การเรียนการสอนดนตรีไทย สามารถเชื่อมโยงกับการส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีได้อย่างดี เนื่องจากขนบของการบรรเลงดนตรีไทยเปิดโอกาสให้ผู้บรรเลงสามารถสร้างสรรค์ทำนองเพลงของตนเอง บนพื้นฐานของระเบียบวิธีทางดุริยางค์ไทยและแบบแผนการบรรเลงที่เป็นลักษณะเฉพาะของเครื่องดนตรีไทยแต่ละชนิด คือ การแปรทาง หรือการแปรทำนอง ซึ่งมีความใกล้เคียงกับการอิมโพรไวเซชัน (Improvisation) ในดนตรีตะวันตกที่เป็นการสร้างสรรค์ทำนองเพลงของผู้บรรเลงอย่างอิสระในขณะที่บรรเลง บนพื้นฐานของหลักทฤษฎีดนตรี โดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์ และความรู้สึกของผู้บรรเลง อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนวิเคราะห์ว่า การอิมโพรไวเซชันมีความต่างจากการแปรทาง หรือการแปรทำนองของดนตรีไทย โดยเฉพาะด้านความอิสระในการสร้างสรรค์ทำนองเพลง โดยการแปรทาง หรือแปรทำนองเพลงไทย จะต้องสร้างสรรค์ทำนองเพลงให้สอดคล้อง เหมาะสมกับทำนองหลัก หรือทำนองฆ้องวงใหญ่ และลักษณะการดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีไทยแต่ละชนิด อันเป็นกรอบความคิดที่ผู้บรรเลงจะต้องพิจารณาควบคู่ไปกับการสร้างสรรค์ทำนองเพลง ในขณะที่การอิมโพรไวเซชัน ผู้บรรเลงสามารถสร้างสรรค์ทำนองเพลงได้อย่างอิสระมากกว่า โดยอาศัยโครงสร้างคอร์ดของทำนองเพลงเป็นกรอบในการสร้างสรรค์ อีกประการหนึ่ง คือ รูปแบบ (Pattern) ของทำนองเพลงที่สร้างสรรค์ โดยการแปรทำนองเพลงไทยจะมีรูปแบบหรือกระสวนทำนองอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละเครื่องดนตรีเป็นกรอบความคิดสำหรับการสร้างสรรค์ทำนองเพลง ซึ่งผู้บรรเลงจำเป็นต้องศึกษา เรียนรู้จากครูอาจารย์ และสั่งสมจากประสบการณ์ ในขณะที่การอิมโพรไวเซชันอาจมิได้มีรูปแบบทำนองเพลงของแต่ละเครื่องดนตรีมาเป็นกรอบในการสร้างสรรค์ทำนองเพลงอย่างชัดเจนและเคร่งครัดเท่ากับการแปรทำนองเพลงในดนตรีไทย

อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างระหว่างการแปรทำนองเพลงไทยและการอิมโพรไวเซชันของตะวันตก ก็เป็นเพียงความต่างในเชิงขนบและวัฒนธรรมทางดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชาติ แต่มีจุดร่วมในด้านการสร้างสรรค์ดนตรี ซึ่งเป็นความรู้ ความสามารถที่ต้องใช้เวลาในการศึกษา เรียนรู้ และสั่งสมประสบการณ์มากพอสมควร นอกจากนี้ การสร้างสรรค์ดนตรีไทยยังรวมถึงการประพันธ์เพลงไทยในรูปแบบต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดบทเพลงไทยใหม่ ๆ ขึ้นด้วย ซึ่งการถ่ายทอดดนตรีไทยตามขนบก็มีเป้าหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนให้ถึงพร้อมด้วยความรู้ ทักษะ และความสามารถในการสร้างสรรค์ทำนองเพลงไทยเป็นของตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมถึงการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถในการประพันธ์บทเพลงไทยขึ้นใหม่ด้วย วัฒนธรรมดนตรีไทย จึงเอื้อต่อการส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีไทยอย่างมาก หากแต่การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายการสร้างสรรค์

ดนตรีไทย จะต้องดำเนินไปอย่างเป็นลำดับขั้นตอนตามที่ครูดนตรีท่านได้กำหนดไว้ ซึ่งจะต้องใช้เวลาในการบ่มเพาะความรู้ ทักษะ และประสบการณ์มากพอสมควร ดังที่ครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) กล่าวว่า *"กว่าครูจะได้เริ่มแต่งเพลง ครูเรียนดนตรีเป็น 10 ปี"* (สำราญ เกิดผล อ้างถึงใน อุทัย ศาสตรา, 2560) เห็นได้ว่า การถ่ายทอดดนตรีไทยตามขนบ มีหลักการ แนวทางการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีไทย ซึ่งปรากฏผลเป็นรูปธรรมจากคุณสมบัติของศิลปินดนตรีไทยที่ผ่านกระบวนการที่ถูกกำหนดไว้อย่างสอดคล้อง สัมพันธ์กับรูปแบบและธรรมชาติของการถ่ายทอดดนตรีไทย แม้จะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ ฝึกฝน และเพิ่มพูนประสบการณ์ค่อนข้างมาก

การเรียนการสอนดนตรีไทยในระบบการศึกษาหรือในสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็นดนตรีไทยหรือดนตรีสากล ต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีของผู้เรียนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ดังที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดไว้ในมาตรฐาน ศ 2.1 เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดเห็นต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยระบุตัวชี้วัดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ทางดนตรีทั้งในด้านทำนอง จังหวะ ตลอดจนบทเพลงสั้น ๆ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551) อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนดนตรีไทยระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดูจะยังไม่เห็นผลการส่งเสริมการสร้างสรรค์ดนตรีไทยแก่ผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งผู้เขียนวิเคราะห์ว่ามีสาเหตุมาจากการขาดรูปแบบ แนวทางที่ชัดเจนในการจัดการเรียนการสอน บทความนี้ จึงขอนำเสนอแนวคิดและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีไทยสำหรับผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งน่าจะเป็นกรอบความคิดในการปรับเปลี่ยน และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ดนตรีไทย

การสร้างสรรค์ดนตรีไทย เป็นความสามารถของบุคคลที่อยู่บนฐานของการคิดสร้างสรรค์ โดยมีสาระดนตรีเป็นเนื้อหาของการสร้างสรรค์ ดังนั้น มโนทัศน์เบื้องต้นอันเป็นฐานสำคัญของการสร้างสรรค์ดนตรีไทย คือ การคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นความสามารถที่พัฒนาได้ในทุกระดับอายุ และทุกสาขาอาชีพ ด้วยการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสม โดยสามารถอธิบายความหมายของการคิดสร้างสรรค์ได้ 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านบุคคล มิติด้านกระบวนการ และมิติด้านผลผลิต (Kratus, 1991) ซึ่งมีรายละเอียดโดยสรุปดังนี้

มิติด้านบุคคล การสร้างสรรค์ เป็นความสามารถทางสมองที่คิดได้กว้างไกลหลายแง่มุม การคิดนอกกรอบความคิดเดิม เป็นความคิดจินตนาการประยุกต์ที่นำไปสู่การคิดประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ รวมถึงคิดหาวิธีการแก้ปัญหาได้สำเร็จด้วย ซึ่งประกอบด้วย ความคิดริเริ่ม (Originality) คือ ความคิดที่มีลักษณะแปลกใหม่ แตกต่างจากความคิดเดิม ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) คือ การคิดหาคำตอบได้อย่างรวดเร็ว และมีคำตอบในปริมาณมากในเวลาจำกัด ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) คือ การคิดหาคำตอบได้หลายประเภทและหลายทิศทาง และความคิดละเอียดลออ (Elaboration) คือ ความคิดเกี่ยวกับรายละเอียดเพื่อตกแต่งหรือขยายความคิดหลักให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (Guilford, 1967)

มิติด้านกระบวนการ การสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการทางปัญญาความคิด หรือกระบวนการแก้ปัญหา ซึ่งรวมถึงกระบวนการค้นพบปัญหา หรือความรู้สึกที่ไวต่อปัญหา การก่อเกิดความคิด อันเป็นการรวบรวมประสบการณ์ การคิดจินตนาการ การปรับความคิดต่าง ๆ โดยการตั้งสมมติฐาน การวิเคราะห์ข้อมูล และการประเมินวิธีการในการแก้ปัญหาโดยสร้างผลสรุปที่เป็นวิธีการใหม่ ๆ ความคิดใหม่ ๆ หรือผลผลิตใหม่ ๆ รวมถึงการประเมินด้วย *มิติด้านผลผลิต* การสร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นได้จากผลผลิต ผลลัพธ์ หรือผลการตอบสนองที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นการสร้างสรรค์ ซึ่งตัดสินโดยผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ โดยมีเกณฑ์ในการตัดสินที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ความใหม่ (Novel) และคุณค่าด้านประโยชน์การใช้งาน (Useful)

สาระดนตรีไทยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ ผู้เขียนได้ศึกษาเทียบเคียงกับแนวคิดการสร้างสรรค์ดนตรีของตะวันตก ซึ่งนักวิชาการทางดนตรีศึกษา กล่าวว่า การอิมโพรไวเซชัน (Improvisation) และการประพันธ์เพลง (Composition) เป็นสาระหรือกิจกรรมที่มีความสำคัญของการสร้างสรรค์ทางดนตรีและเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรดนตรีเพื่อความเข้าใจ (Campbell & Scott-Kassner, 2002; Music Educators National Conference, 1994) รวมถึงการประเมินผลระดับชาติเกี่ยวกับความก้าวหน้าทางการศึกษาในด้านศิลปะของอเมริกาได้ระบุถึงการประเมินการสร้างสรรค์ดนตรีที่มุ่งเน้นการประเมินผลการเรียนรู้ 2 ประการ ได้แก่ การอิมโพร์ไวเซชัน (Improvisation) และการประพันธ์เพลง (Composition) (Vameman, Shuler, & Sanckne, 1998) นอกจากนี้ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีของต่างประเทศ นักวิจัยทางดนตรีศึกษาหลายท่านใช้สาระเกี่ยวกับการอิมโพรไวเซชันและการประพันธ์เพลงในการศึกษาเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ในกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรี (Collins, 2005; Fratia, 2002; Dunbar-Hall, 1999; Wiggin, 1999; Addison, 1988; Nolan, 1995) ผู้เขียน

จึงกำหนดขอบข่ายสาระเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ดนตรีของตะวันตกที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีในบทความนี้ คือ การอิมโพไวเซชันและการประพันธ์เพลง โดยได้เทียบเคียงกับสาระดนตรีไทยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ดนตรี 2 ประการ ได้แก่ การแปรทำนองเพลงไทย และการประพันธ์เพลงไทย ซึ่งมีลักษณะอันเป็นรายละเอียดที่ต่างกัน ดังนี้

การแปรทำนองเพลงไทย คือ การประดิษฐ์ทำนองที่เหมาะสมกับเครื่องดนตรีแต่ละชนิด โดยยึดทำนองหลักหรือทำนองฆ้องวงใหญ่ เป็นกรอบในการแปรทำนองดนตรีไทย ซึ่งจะต้องพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างทำนองหลักและทำนองแปร ทั้งในเรื่องบันไดเสียง วรรคเพลง ลูกตก ช่วงเสียงและเทคนิคการบรรเลงของเครื่องดนตรีแต่ละชนิด รวมถึงความไพเราะของทำนองแปรด้วย (มานพ วิสุทธิแพทย์, 2533) การแปรทำนอง เป็นหนึ่งในทักษะดนตรีในด้านการสร้างสรรค์ ดังที่ สงัด ภูเขาทอง (2532) กล่าวถึง การแปรทำนองดนตรีไทยว่า เป็นแนวทางอิสระที่ก่อเกิดสำนวนของเพลงมากมาย ตามที่ครูแต่ละท่านจะเป็นผู้คิดค้นขึ้น และเกิดการยึดถือทางของครูแต่ละฝ่ายขึ้น เราควรยึดถือทางของครูไว้เป็นหลักคล้ายกับเอกสารที่ใช้ประกอบการค้นคว้า ไม่ควรจะยึดถือทางของครูให้มากเกินไป จนกลายเป็นผู้ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ เห็นได้ว่า การแปรทำนอง เป็นสาระหนึ่งที่สำคัญต่อการส่งเสริม พัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีไทย ซึ่งหลักของการแปรทำนองสำหรับเครื่องดนตรีนั้น บุษกร สำโรงทอง (2539) ได้แบ่งเป็น 7 ประการ ได้แก่ 1) การรักษาเสียงตกในทำนองหลักไว้ 2) การดำเนินทำนองให้กลมกลืนกับทำนองหลัก 3) การดำเนินทำนองให้มีสัมผัส 4) การดำเนินทำนองให้เหมาะสมกับเพลง 5) การหลีกเลี่ยงการดำเนินทำนองซ้ำ ๆ กัน 6) การมีท่วงทีในการดำเนินทำนอง และ 7) การเลือกทำนองให้เหมาะกับกำลังของตัวเอง เห็นได้ว่า การแปรทำนองของเครื่องดนตรีไทยจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์ ระเบียบวิธี และหลักการที่ถูกต้อง และความสอดคล้อง เหมาะสมของทำนองเพลงที่แปรกับทำนองหลัก รวมถึงลักษณะเฉพาะของเครื่องดนตรีไทยแต่ละชนิด จึงจะสามารถสร้างสรรค์การแปรทำนองได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

ด้านการประพันธ์เพลงไทยนั้น สงัด ภูเขาทอง (2532) กล่าวว่า ไม่แตกต่างอะไรกับนักประพันธ์ที่คิดผูกเรื่องขึ้นมาแล้วดำเนินข้อความไปตามแนวทางที่ตนได้ผูกเอาไว้ ทุก ๆ คน อาจเป็นนักเขียนได้ทั้งสิ้นเพียงแต่ว่าข้อเขียนนั้นจะงามหรือไม่ หรือจะจูงใจให้คนอื่นสนใจหรือไม่นั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่ง นักเขียนที่ดีย่อมต้องมีความรู้ในเรื่องที่ตนเขียน มีความรอบคอบ รวมทั้งต้องมีการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญและเข้าใจถึงการเขียน การประดิษฐ์ทำนองเพลงไทยก็เช่นเดียวกัน ทำนองเพลงมีลักษณะคล้ายกับคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองที่จะต้อง

คำนึงถึงความไพเราะของเสียงเป็นสำคัญ สอดคล้องกับที่ พระเจนดุริยางค์ (2527) กล่าวว่า นักประพันธ์หนังสืออาศัยการเรียบเรียงสำนวนโวหารให้ได้ประโยคและวรรคตอนโดยยึดไวยากรณ์เป็นหลัก ฉันใด นักประพันธ์เพลงก็ต้องอาศัยประโยคและวรรคตอน โดยยึดไวยากรณ์ของดนตรีเป็นหลักฉันนั้น จะต่างกันก็แค่การประพันธ์หนังสือใช้ถ้อยคำเป็นประธาน ส่วนการประพันธ์เพลงใช้กระแสเสียง การประพันธ์เพลงจึงเป็นทั้งศาสตร์และเป็นศิลปะแขนงหนึ่ง ของดนตรีไทยเป็นการร้อยเรียงเสียงต่าง ๆ ไปตามแนวทางที่ตั้งใจ โดยคำนึงถึงความสอดคล้อง สัมพันธ์กันเป็นสำคัญ โดยใช้ความรู้ดนตรีไทยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต้องมีการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ สำหรับระเบียบวิธีการประพันธ์เพลงไทยนั้น พิชิต ชัยเสรี (2557) ได้รวมรวมวิธีการที่ใช้ในการประพันธ์เพลงไทยไว้ 10 ประการ ได้แก่ การยืดยุบ การล้อ-ขัด-เหลื่อม การกรอ การโยน เที่ยวกลับ-ทางเปลี่ยน การเปลี่ยนบันไดเสียง การใช้กระสวนจังหวะสำเนียง อัตลักษณ์เข้าแบบ ลักษณะเดี่ยว ซึ่งมีลักษณะและรายละเอียดของการประพันธ์ที่แตกต่างกัน

การแปรทำนองเพลงไทยและการประพันธ์เพลงไทยมีรายละเอียดอันเป็นลักษณะของการสร้างสรรค์ที่แตกต่างกัน ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาและพิจารณาถึงความเหมาะสมในการนำไปประยุกต์ให้ถูกต้องและสอดคล้องกับบริบทในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บริบทด้านความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ทางดนตรีของผู้เรียน

การสร้างสรรค์ดนตรีไทยจึงนับเป็นจุดประสงค์หนึ่งที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย ซึ่งจากการศึกษาเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสามารถพิจารณาการสร้างสรรค์ดนตรีไทยได้ใน 3 มิติ คือ มิติด้านบุคคล มิติด้านกระบวนการ และมิติด้านผลผลิต โดยการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย จะมุ่งเน้นมิติด้านบุคคล หรือผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะทางการคิดที่สำคัญในการสร้างสรรค์ดนตรีไทย ประกอบด้วย มีความริเริ่มในการสร้างสรรค์ทำนองเพลงไทย มีความสามารถในการสร้างสรรค์ทำนองเพลงไทยได้อย่างคล่องแคล่ว มีความยืดหยุ่นในการสร้างสรรค์ทำนองเพลงไทย และมีความละเอียดลออในการสร้างสรรค์ทำนองเพลงไทย สามารถคิดและเรียงร้อยท่วงทำนองเพลงไทยได้สอดคล้อง สัมพันธ์กัน อันเป็นผลผลิตในการสร้างสรรค์ดนตรีไทยที่มีคุณลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ เป็นผลงานใหม่ (Novel) ที่มีประโยชน์ หรือคุณค่าที่สามารถนำไปใช้บรรเลงได้จริง (Useful) ซึ่งการส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีไทย ต้องอาศัยกระบวนการที่เป็นลำดับขั้นตอนตามหลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังต้องเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนและการจัดการเรียนการสอนด้วย ดังนั้น กระบวนการส่งเสริม พัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีไทย จึงต้องเชื่อมโยงกับความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 3 มิติ ดังที่กล่าวมาข้างต้น โดยสาระดนตรีที่เกี่ยวข้องกับ

การสร้างสรรค์ดนตรีไทย แบ่งได้เป็นการแปรทำนองเพลงไทย และการประพันธ์เพลงไทย ซึ่งมีรายละเอียดและความซับซ้อนที่แตกต่างกัน ผู้สอนจึงจำเป็นต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถของผู้เรียน และบริบทในการจัดการเรียนการสอน อันจะนำไปสู่ประสิทธิผลในการส่งเสริม พัฒนาการสร้างสรรค์ดนตรีไทย ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีไทยต่อไป

แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ดนตรีไทย

การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการส่งเสริม พัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีไทย จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นลำดับขั้น ซึ่งมีความแตกต่างจากการเรียนการสอนดนตรีไทยโดยทั่วไป โดยผู้สอนจำเป็นต้องพิจารณาเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้อง เหมาะสมกับผู้เรียน และบริบทการเรียนการสอน โดยผู้เขียนขอนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์ดนตรีไทยของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นข้อความรู้จากการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง กระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีไทยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น: การถอดบทเรียนจากศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) โดยผู้เขียนได้สังเคราะห์หลักการและขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนจากการถอดบทเรียนจากศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) จำนวน 5 ท่าน จึงเป็นการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีฐานมาจากการถ่ายทอดดนตรีไทยตามขนบผ่านความรู้และประสบการณ์ของศิลปินแห่งชาติผู้เป็นคลังความรู้และภูมิปัญญาของแผ่นดิน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. หลักการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ดนตรีไทย

การเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการส่งเสริม พัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีไทยมีหลักการที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1) การฝึกบรรเลงทำนองหลักของเพลงไทย ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างสรรค์ดนตรีไทย โดยเลือกใช้บทเพลงประเภทเพลงทางพื้นที่เหมาะกับความสามารถของผู้เรียน หรือเพลงที่ผู้เรียนคุ้นเคย ผู้สอนสามารถใช้โน้ตดนตรีไทยเป็นสื่อการเรียนการสอน และควรสอนประวัติความเป็นมา และโครงสร้างของบทเพลงที่เรียนควบคู่ไปด้วย

2) การสร้างความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักการ ระเบียบวิธีการสร้างสรรค์ดนตรีไทย รวมถึงความรู้อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ดนตรีไทย เช่น การวิเคราะห์โครงสร้างเพลง

การอ่านและการเขียนโน้ตเพลงไทย เป็นต้น

3) การนำเสนอตัวอย่างการสร้างสรรค์ทำนองเพลงไทยที่หลากหลาย ควบคู่กับการสาธิตและอธิบายให้ผู้เรียนเห็นแนวทางและรูปแบบการสร้างสรรค์ทำนองเพลงไทยอย่างชัดเจน

4) การจัดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ดนตรีไทยด้วยตัวเองอย่างสม่ำเสมอ และควรมีการประเมินควบคู่ไปด้วย โดยเริ่มฝึกสร้างสรรค์ทำนองเพลง 2-4 ห้องเพลง แล้วจึงเพิ่มความยาวในการสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น

5) การจัดประสบการณ์ในการฟังเพลงไทยที่หลากหลายอย่างสม่ำเสมอ พร้อมกับการสังเกต วิเคราะห์ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของทำนองเพลงที่ฟัง เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ดนตรีไทย

2. ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ดนตรีไทย

หลักการสำคัญในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ดนตรีไทย 5 ประการที่กล่าวข้างต้น สามารถนำมาออกแบบและกำหนดขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้สอนสามารถดำเนินการได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ ซึ่งแต่ละระยะที่ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดังนี้

ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อมสำหรับการสร้างสรรค์ดนตรีไทย เป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียน ทั้งในด้านทักษะดนตรีไทย โดยเฉพาะการบรรเลงทำนองหลักของบทเพลงที่จะใช้สำหรับการสร้างสรรค์ ด้านความรู้เกี่ยวกับหลักการ วิธีการสร้างสรรค์ดนตรีไทย รวมถึงความรู้อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เสียงตกของทำนองหลัก บันไดเสียง และโน้ตเพลงไทย เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการสร้างสรรค์ดนตรีไทย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1.1 ฝึกบรรเลงทำนองหลักของเพลงไทย การเรียนรู้และฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีไทยและการบรรเลงทำนองหลักของเพลงไทย โดยสอนประวัติและโครงสร้างของเพลงที่เรียนควบคู่ไปกับการปฏิบัติด้วย เพื่อเป็นฐานสำหรับการสร้างสรรค์ดนตรีไทย

ขั้นที่ 1.2 สร้างความรู้พื้นฐานสำหรับการสร้างสรรค์ดนตรีไทย การเรียนรู้เกี่ยวกับหลักและวิธีการสร้างสรรค์ดนตรีไทย โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสร้างสรรค์ดนตรีไทย รวมถึงการวิเคราะห์เสียงตก บันไดเสียง วรรคตอนของทำนองหลักของบทเพลงไทย การอ่าน การบันทึกโน้ตดนตรีไทย

ระยะที่ 2 การพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีไทย เป็นการส่งเสริมพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีไทย โดยใช้ความรู้และทักษะดนตรีไทยจากระยะที่ 1 เป็นพื้นฐาน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ที่มีลักษณะเป็นวงจรที่สามารถดำเนินการได้มากกว่า 1 รอบ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีไทยได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 2.1 เรียนรู้การสร้างสรรค์ทำนองเพลงไทยจากต้นแบบ การเรียนรู้แนวทางการสร้างสรรค์ดนตรีไทย โดยการสังเกตและจดจำรูปแบบท่วงทำนองเพลงไทยต่าง ๆ จากต้นแบบที่ผู้สอนแนะนำและสาธิต เพื่อช่วยเพิ่มคลังทำนองเพลงสำหรับการสร้างสรรค์ทำนองเพลงไทยให้แก่ผู้เรียน

ขั้นที่ 2.2 ฝึกสร้างสรรค์ทำนองเพลงไทย การฝึกสร้างสรรค์ทำนองเพลงไทยด้วยตัวเองอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้เสียงตกและบันไดเสียงของทำนองหลักของเพลงที่ได้เรียนในขั้นที่ 1.1 เป็นฐานในการสร้างสรรค์ โดยผู้สอนจะกำหนดกรอบ หรือเงื่อนไขในการสร้างสรรค์ให้ผู้เรียนพยายามฝึกสร้างสรรค์ และผู้สอนอาจช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจหรือมีกำลังใจในการสร้างสรรค์ทำนองเพลงไทย พร้อมทั้งประเมินผลการสร้างสรรค์ของผู้เรียนควบคู่ไปกับการฝึกสร้างสรรค์ทำนองเพลงไทยด้วย

ขั้นที่ 2.3 เพิ่มพูนประสบการณ์การฟังเพลงไทย การฟังเพลงไทย พร้อมทั้งสังเกต วิเคราะห์ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นการสร้างสรรค์ท่วงทำนองของบทเพลงที่ฟัง เพื่อช่วยเพิ่มเติมคลังทำนองเพลงไทยไว้เป็นแบบแผนในการสร้างสรรค์ดนตรีไทยของตนเองต่อไป

ขั้นที่ 2.4 พัฒนาผลงานการสร้างสรรค์ทำนองเพลงไทย การพัฒนาผลงานและความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีไทย โดยกิจกรรมในขั้นนี้จะให้ความสำคัญในเรื่องถูกต้องตามหลักทางดุริยางค์ไทย รวมถึงเหมาะสมของทำนองเพลงที่ผู้เรียนสร้างสรรค์ ให้สามารถนำไปบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีไทยได้อย่างเหมาะสม โดยผู้สอนจะต้องประเมินผลงานของผู้เรียนควบคู่ไปด้วย เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง พัฒนาผลงานให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป (อุทัย ศาสตรา, 2560)

แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ดนตรีไทย สำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถสรุปขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนได้ ดังนี้

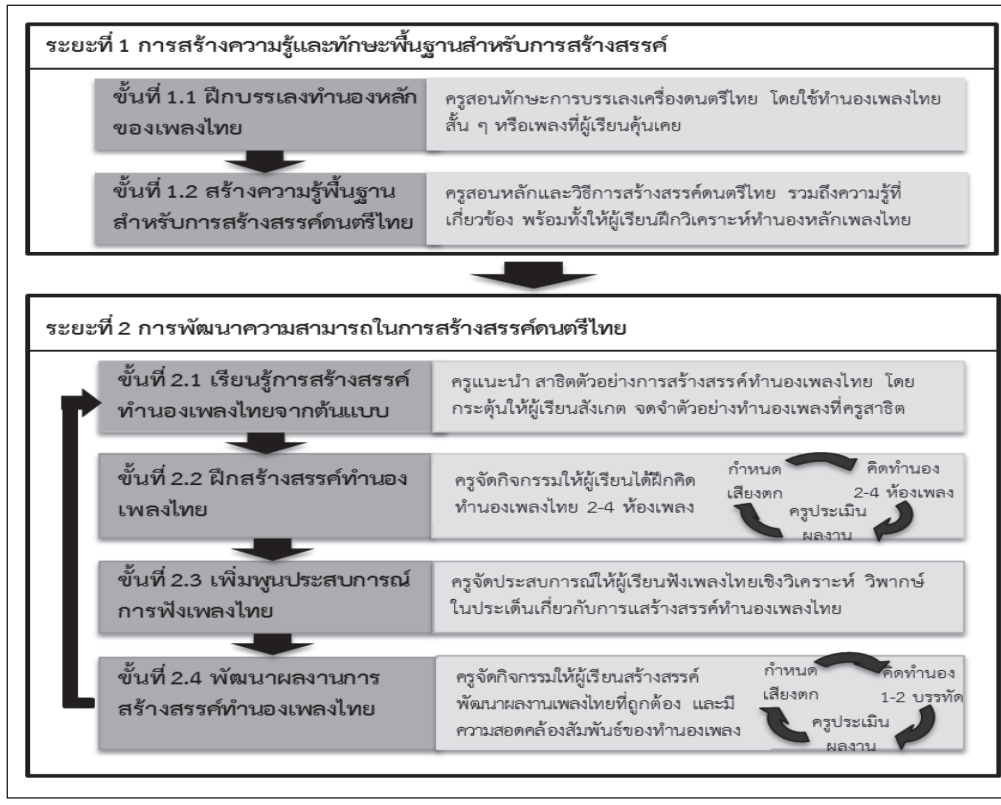

(อุทัย ศาสตรา, 2560)

ภาพ 1 ขั้นตอนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีไทย

หลักการและขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนที่นำเสนอข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างหนึ่ง ที่เมื่อนำไปใช้จัดการเรียนการสอนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว ปรากฏผลเชิงประจักษ์ว่า ผู้เรียนที่มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ทางดนตรีไทยไม่มากนัก ก็สามารถสร้างสรรค์ทำนองเพลงไทยได้อย่างถูกต้องตามระเบียบแบบแผนทางดุริยางค์ไทย อีกทั้งผู้เขียนยังพบว่า การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ดนตรีไทย ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ดนตรีครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor domain) และด้านจิตพิสัย (Affective domain) ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของนักวิจัย นักวิชาการทางดนตรีศึกษาที่ได้นำเสนอในช่วงต้นของบทความ โดยจะสามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงกับขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนที่นำเสนอได้ดังนี้

1) การพัฒนาการเรียนรู้ดนตรีด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) จากสาระของขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน เห็นได้ว่า การเรียนการสอนมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้

ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักและวิธีการสร้างสรรค์ดนตรีไทย รวมถึงความรู้อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ การวิเคราะห์โครงสร้างบทเพลงไทย ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเสียงตก วรรคตอน บันไดเสียงของเพลงไทย การอ่าน เขียนโน้ตเพลงไทย ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานที่สำคัญในการเรียนรู้ดนตรี นอกจากนี้ การเรียนการสอนทักษะการบรรเลงดนตรีไทย ยังได้สอดแทรกเรื่องประวัติความเป็นมาของบทเพลงที่เรียน เพิ่มเติมจากความรู้เกี่ยวกับหลักและวิธีการปฏิบัติเครื่องดนตรีไทย อันเป็นการเรียนการสอนให้ความสำคัญกับการพัฒนาพุทธิพิสัยของผู้เรียนอย่างชัดเจน

2) การพัฒนาการเรียนรู้ดนตรีด้านทักษะพิสัย (Psychomotor domain) การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยโดยทั่วไป ย่อมต้องมุ่งพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะดนตรีของผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายพื้นฐานของการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับชั้น แต่การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ดนตรีไทยมีกิจกรรมที่พัฒนาทักษะดนตรีด้านอื่น ๆ ของผู้เรียนด้วย ได้แก่ ทักษะหรือความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรี ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของการเรียนการสอน ทักษะการอ่านและเขียนโน้ตดนตรีไทย อันเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการเรียนการสอนดนตรีไทย รวมถึงการพัฒนาทักษะการฟังเพลงไทย เชิงวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ด้วย

3) การพัฒนาการเรียนรู้ดนตรีด้านจิตพิสัย (Affective domain) การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ดนตรีไทย จะมีบรรยากาศการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสนุกสนานกับการคิดทำนองเพลงอย่างอิสระ มีความเป็นตัวของตัวเอง และมีความผ่อนคลายในการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ แต่ก็มีความท้าทายความสามารถผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผลงานการสร้างสรรค์ดนตรีไทยก็ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจ และเกิดความชื่นชมในผลงานที่ตนเองได้ตั้งใจ พยายามสร้างสรรค์ขึ้นมาจนเสร็จสมบูรณ์ นำไปสู่การพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการเรียนดนตรีไทย ซึ่งเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ด้านจิตพิสัยของผู้เรียน

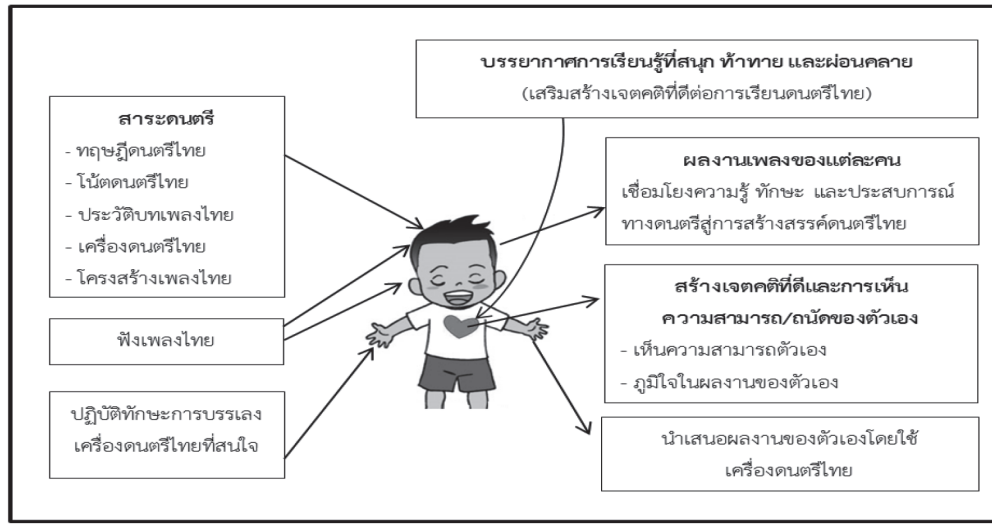

ภาพ 2 วิเคราะห์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ดนตรีไทย

ผลการวิเคราะห์ข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่า การเรียนการสอนที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ดนตรีไทย เป็นแนวทางที่สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ซึ่งเป็นการพัฒนาผู้เรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ สติปัญญา (Head) ด้านจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก (Heart) และด้านทักษะปฏิบัติ และการแสดงออกทางดนตรีอย่างถูกต้องเหมาะสม (Hand) อันเป็นการจัดการเรียนการสอนดนตรีที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ทางดนตรีไทยหลายด้าน พร้อมทั้งสนับสนุนให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ดนตรีไทยของแต่ละคนในการสร้างสรรค์ผลงานดนตรีไทยที่สะท้อนถึงศักยภาพของผู้เรียนในเชิงประจักษ์

สรุป

การสร้างสรรค์ดนตรีไทย เป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญประการหนึ่งที่ผู้สอนต้องพิจารณาและดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นการจัดการเรียนการสอนในระบบใดหรือระดับใดก็ตาม โดยผู้สอนจำเป็นต้องพิจารณาสาระที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ดนตรีไทยและออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ทางดนตรีของผู้เรียน รวมถึงบริบทในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการสร้างสรรค์การสร้างสรรค์ดนตรีไทย สามารถพัฒนาการเรียนรู้ดนตรีของผู้เรียนได้ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน อีกทั้งยังสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้ ทักษะทางดนตรี สู่การสร้างสรรค์ดนตรีไทยตามศักยภาพของแต่ละ

คน ซึ่งการนำเสนอแนวคิดและแนวทางการจัดการเรียนการสอนในบทความนี้ ผู้เขียนหวังว่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย โดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคาดหวังว่าสาระที่นำเสนอจะก่อเกิดประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจได้นำไปเป็นแนวคิด แนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนดนตรีไทยในบริบทต่าง ๆ อันเป็นการพัฒนาวิชาการดนตรีไทยศึกษาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2555). *ดนตรีศึกษา: หลักการและสาระสำคัญ* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุษกร สำโรงทอง. (2539). *การดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีดำเนินทำนองประเภทเครื่องตี.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระเจนดุริยางค์. (2527). *แบบเรียนดุริยางคศาสตร์สากล ฉบับทูลเกล้าฯ ถวาย* (พิมพ์ครั้งที่ 4). ม.ป.ท.

พิชิต ชัยเสรี. (2557). *การประพันธ์เพลงไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มานพ วิสุทธิแพทย์. (2533). *ดนตรีไทยวิเคราะห์.* กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์.

สงัด ภูเขาทอง. (2532). *การดนตรีไทยและทางเข้าสู่ดนตรีไทย.* กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

อุทัย ศาสตรา. (2560). *กระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์ดนตรีไทยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น: การถอดบทเรียนจากศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย).* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

ภาษาอังกฤษ

Addison, R. (1988). A new look at musical improvisation in education. *British Journal of Music Education, 5*(3). 255-267.

Campbell, P., & Scott-Kassner, C. (2002). *Music in childhood: From preschool through the elementary grades* 2nd ed. New York: Schirmer Books.

Collins, D. (2005). A synthesis process model of creative thinking in music composition. *Psychology in Music, 33*(2), 193-216.

DeLorenzo, L. (1989). A field study of sixth-grade students' creative music problem-solving processes. *Journal of Research in Music Education, 37*(3), 188-200.

Dunbar-Hall, P. (1999). Composition as the site of music teaching: Pre-service students' attitudes to teaching through creative activities. *Australian Journal of Music Education, 1,* 44-62.

Feinberg, S. (1974). Creative problem-solving and the music listening experience. *Music Educators Journal, 61*(1), 53-59.

Fratia, M. A. (2002). The creative link: An introduction to jazz improvisation**.** *Canadian Music Educator, 43*, 16-17.

Guilford, J. P. (1967). *The nature of human intelligence.* New York: McGraw-Hill.

Kratus, J. (1991). Characterization of the compositional strategies used by children to compose a melody. *Canadian Music Educator Special ISME Research Edition, 33*, 95-103.

Madsen, C. (1977). Creativity and music education: Comparing two methods of teaching junior high school general music. *Dissertation Abstracts International, 38*(2), 539A.

Menard, E. (2009). *An Investigation of creative potential in high school musicians: Recognizing, promoting, and assessing creative ability through music composition Unpublished* (Doctoral Dissertation). Louisiana State University and Agricultural and Mechanical Collage, Louisiana.

Music Educators National Conference. (1994). *National standards for arts education: What every young American should know and be able to do in the arts.* Reston, VA: Author.

Nolan, E. (1995). Focus on improvisation: Music content standard 3: Orchestra-drawing creativity out of your students. *Teaching Music, 2*(5), 28-29.

Reimer, B. (1989). *A philosophy of music education.* 2nd ed. New Jersey: Prentice-Hall.

Sherman, R. W. (1971). Creativity and the condition of knowing in music. In D. L. Hamann (Ed.), 1991, *Creativity in the Music Classroom* (pp. 7-15). Reston, VA: Music Educators National Conference.

Vanneman, A., Shuler, S., & Sandene, B. (1998). NAEP and music : Framework, field test, and assessment. *Focus on NAEP,* 3(2), 1-9.

Wiggin, J. (1999). Teacher control and creativity: Carefully designed compositional experience can foster students' creative process and augment teachers' assessment efforts. *Music Educator Journal, 85,* 30-35.

ผู้เขียน

อาจารย์ ดร.อุทัย ศาสตรา อาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระดนตรีไทย) โรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
อีเมล: uthai.sastra@gmail.com